

УДК 343.98

Юрій Юрійович КОВАЛЬОВ,

аспірант Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса

ЩОДО НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

В умовах масштабних реформ, що здійснюються сьогодні в Україні як у галузі правової регламентації кримінального судочинства, так і організації діяльності органів правопорядку та судів особливого значення набувають завдання щодо вдосконалення наукового забезпечення правоохоронної діяльності.

Одним із вагомих напрямів запобігання та протидії злочинності є боротьба з корупцією на всіх рівнях державної влади та місцевого самоврядування. Як відомо, корупція, на жаль, в нашій країні є досить поширеним явищем, яке за багатьма оцінками державних діячів, політологів і кримінологів являє собою найбільшу загрозу для подальшого розвитку суспільства і держави. Тому в останні роки здійснено низку законодавчих та організаційних заходів щодо покращення стану протидії корупції. Було удосконалено законодавство, зокрема, кримінальне та кримінальне процесуальне, створено низку антикорупційних органів, продовжується робота щодо запуску діяльності антикорупційного суду тощо.

У вказаних умовах нові завдання постають і перед криміналістичною наукою. Зокрема, виникла гостра потреба у розробці нових і вдосконаленні існуючих науково-практичних рекомендацій щодо різних аспектів викриття, розслідування та запобігання корупційних злочинів. Мова йде про розроблення окремих криміналістичних методик розслідування корупційних злочинів, рекомендацій з проведення тактичних операцій за вказаною категорією кримінальних правопорушень, використання спеціальних знань під час їх розслідування.

За даними офіційної статистики корупційні злочини, зокрема, у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364, 364-1, 365-2, 368, 369, 369-1, 369-2 КК України) займають певну частку у структурі злочинності, а їх шкідливість для суспільства і держави не викликає сумнівів. Також недостатньо ефективною виявляється діяльність з їх виявлення (тому значна кількість правопорушень залишаються латентними) та розслідування. Так, наприклад, у 2016 році було зареєстровано 2304 злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності наданням публічних послуг, що відносяться до категорії корупційних, а у 2017 – вже 3306 таких кримінальних правопорушень. Тобто має місце суттєве збільшення кількості таких злочинних посягань, отже і зростання відповідного навантаження на органи досудового розслідування з їх розслідування. При цьому результати такої роботи поки що не можна визнати повністю задовільними. Адже за одним із найбільш поширеним видом злочину «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368 КК України), у 2016 році з 1035 зареєстрованих з обвинувальним актом направлено 376 проваджень (36,3 %), а у 2017 році з 1420 лише 317 проваджень (22,3%). Отже, під час досудового розслідування виникають значні труднощі у збиранні, дослідженні та використанні доказів злочинної діяльності.

Проблемам досудового розслідування злочинів у сфері службової діяльності, зловживань службових становищем, розкрадань державного майна, одержання неправомірної вигоди (хабарництва) присвячено наукові дослідження З. Т. Баранової, Л. Ш. Берекашвілі, В. В. Степанова, М. К. Камінського, І. К. Туркевич, С. С. Якимченко, О. М. Кирюшині, С. П. Кушніренка, М. М. Лашка, А. Ф. Лубіна, Ю. П. Гармаєва, С. Ю. Журавльова, В. О. Черкашеніна, Т. В. Філатової, А. В. Шевелева, Я. Є. Мишкова, В. М. Ліщенко, О. В. Приходька, О. В. Пчеліної, Г. О. Пушкарьова та ін. Проте питання використання спеціальних знань у цій категорії кримінальних проваджень знайшли лише фрагментарне вирішення і не враховують ні

сучасного стану нормативно-правового регулювання цих аспектів, ні сучасних завдань і можливостей судових експертиз. Отже, існує нагальна потреба у розробленні науково-обґрунтованих рекомендацій щодо можливостей використання спеціальних знань під час розслідування корупційних злочинів. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: 1) удосконалити криміналістичну класифікацію корупційних злочинів; 2) з'ясувати найбільш поширені форми і види використання спеціальних знань під час розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень; 3) розробити конкретні пропозиції щодо участі спеціалістів і застосування науково-технічних засобів в ході окремих слідчих (розшукових) дій, у тому числі негласних, а також під час проведення тактичних операцій; 4) надати дієві рекомендації з призначення судових експертиз, насамперед, судово-економічних, експертиз документів і почерку, комп'ютерної та телекомунікаційної техніки, матеріалів відео- та звукозапису, спеціальних хімічних речовин тощо.

Одержано 12.10.2018

УДК 343.98

Олександр Вікторович КОВТУН,

заступник начальника управління – начальник відділу
Головного слідчого управління Національної поліції України

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПЕРЕШКОДЖАННЯМ ЗАКОННІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ

Під час установлення відповідного переліку обставин, що підлягають доказуванню у досліджуваній категорії кримінальних проваджень, слід враховувати норми статей Особливої частини КК України, що безпосередньо спрямовані на захист журналістської діяльності. Зокрема, до них відносяться статті 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України. Зазначений перелік статей Особливої частини КК України спрямований на забезпечення правової охорони журналістської діяльності в Україні. Поряд із тим, аналізуючи ці питання крізь призму кримінального процесуального законодавства в частині доказування вини осіб, які вчинили такі кримінальні правопорушення, слід зауважити, що приведені склади злочинів містять як спільні, так і відмінні елементи, що й встановлює особливі обставини доказування під час досудового розслідування.

Виділяючи спільні ознаки складів відповідних злочинів, можна побачити, що вказані норми направлені на захист журналістської діяльності, при вчиненні яких особа винного у мотивах своїх дій намагається перешкодити діяльності журналіста. З огляду на це особливо важливою категорією для з'ясування являється поняття особи журналіста.

Вітчизняне законодавство не надає єдиного визначення поняття «журналіст», оскільки воно трактується в декількох нормативно-правових актах. Зокрема, у ст. 25 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» розкривається поняття журналіста редакції друкованого засобу масової інформації, під яким розуміється творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого засобу масової інформації та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням, що підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого засобу масової інформації. В той же час у ст. 21 Закону України «Про інформаційні агентства» міститься дещо відмінне трактування поняття журналіста, під яким розуміється творчий працівник, що збирає, одержує, створює та готує інформацію для